

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 644

II. ULUSLAR ARASI DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER
05-07 KASIM 2004 / ANKARA

Ankara - 2005

Televizyon ve Radyolarda Dinî Yayınlar

Fatih Karaca
RTÜK Başkanı

Sayın Bakanım, Sayın Başkanım, değerli katılımcılar; bugün, burada, II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi çerçevesinde düzenlenen panelde konuşmacı olarak huzurunuzdayım.

Gerçekten, kongrenin, böyle bir zamanda, bu kutsal Ramazan'da yapılmış olmasının son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda on yıldır görev yapıyorum. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen böyle bir toplantı için ilk defa davet aldım ve daveti alır almaz, topluma karşı ödevlerimizi ve medya noktasında yaptıklarımızı anlatmak üzere huzurunuzda geldim.

Toplum olarak birçok konuda, duyarlılık göstermekten uzaklaştığımızı hepimiz iyi biliyoruz. Tabii, bu konunun bir parçası da Türkiye'de her gün çeşitli tartışmalara sebep olan medya, yani bugün burada asıl konuştuğumuz yazılı basın değil, radyo ve televizyon kuruluşlarımız. Radyo ve televizyonlarda, dinî yayınlar ve dinî programlar konusuna girmeden önce, izin verirseniz, bugün 15 yıla yaklaşan radyo ve televizyon yayıncılığımızla ilgili bazı tespitlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Ben, on beş yıllık radyo ve televizyon yayıncılığı alanında çeşitli konumlarda görevlerde bulundum. 1990 yılında, Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş ilk özel televizyonun kurucuları arasındaydım. 1995 yılına kadar o televizyondaki görevim devam etti. Yani, masanın iki tarafında da görev yapmış bir kişiyim. 1995 yılında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na seçildim. Dolayısıyla, bugün radyo

ve televizyon programları meselesini algılamadan önce, konuyu genel hatlarıyla bir gözden geçirelim, radyo ve televizyon kuruluşlarının nereden nereye geldiğini bir değerlendirelim demek istemem de bundandır.

Bugün, radyo ve televizyonlarımız, gerçekten, Avrupa Birliği ülkelerinin önünde, ileri teknolojik imkânları kullanabilmektedirler. Geçmişte bir özel televizyon kuruluşunda da görev almış ve o zor günleri yaşamış biri olarak, bunu çok rahatlıkla ifade edebiliyorum. Gerçekten, bugün, ulusal çapta radyo ve tv yayınları; stüdyo düzeni, bütün program noktaları ve teknik bakımdan dijital yayın yapabilecek noktaya ulaşmıştır. Ama, teknoloji anlamındaki yüksek kalite ve bu mükemmeliyet, acaba radyo ve televizyonların program yapıları, program prototipleri ve genel yapılarına yansımış mıdır? Buna evet demeyi gerçekten çok arzu ederdim. Ama, maalesef, on yıldır radyo ve televizyon kuruluşlarının denetlenmesi ve düzenleyici mekanizmasında görev yapan bir kişi olarak, radyo ve televizyon kuruluşlarımızın bu anlamda başarılı olabildiklerini genel çerçevede söyleyebilmek mümkün değildir.

Tabii, bu konunun sadece bir boyutu yok, birden fazla boyutu var. Bu konuda sadece radyo ve televizyon kuruluşlarımızın sahip ve yöneticilerini de sorumlu tutamayız. Bu meselenin bir başka önemli boyutu daha var. Sayın Bakanlarımızın da ifade ettikleri kamuoyunda da çokça konuşulan bir rating konusu var. Bu rating sistemi bugün radyo ve televizyon kuruluşlarını âdeta bir prangayla bağlayan ve onun dışında hareket etmemeleri noktasında çok belirleyici olan bir sistemdir. Nedir bu rating sistemi? Mutlaka bu konuyu biliyorsunuz; ama, meselenin bazı bilinmeyen taraflarını burada, huzurunuzda ifade etmek istiyorum. Bugünkü rating sistemi, reklâm ajansları, reklâm verenler ve televizyon kuruluşları arasında ticarî bir işlemdir. Zaman zaman rating sistemini eleştirirken aslında yanlış anlaşıldık, bunu da ifade edelim. Biz, reklâm kuruluşlarının, reklâm ajansları ve televizyonlarla yapmış olduğu bu değerlendirmeyi yok saymıyoruz. Bunu da ciddî bilimsel bir çalışma olarak görüyoruz. Bunun sonuçları konusunda bazı tereddütlerimiz olsa bile, bugün bir başka çalışma olmadığı için, bunları doğru kabul etmek durumundayız. Ama, bizim itirazımız şuna: Bu mesele, sadece ve sadece ticarî ölçümleme için kullanılan bir ölçüdür. Yani, bir sosyal tarafı yoktur. Herhangi bir deterjan üreticisi, ürettiği deterjanını hangi saatte seyircinin ekran başında olduğu varsayımıyla ve bunları bir an önce öğrenmek amacıyla bu rating parametresinden medet ummaktadır. Ama rating ölçüm kriterlerinde meselenin sosyal verileri, sosyal değerlendirmeleri yoktur; toplumun istekleri ve beklentileri dikkate alınmamaktadır.

Bu kuruluşun genel müdürü, geçenlerde bir gazeteye vermiş olduğu beyanatta, "Biz halkın neyi beğendiğini, neyi istediğini düşünmek durumunda değiliz. Bu bizim meselemiz değil. Biz, sadece bize verilen, reklâm kuruluşları, reklâm ajansları ve televizyonların sor-

duğu ürünlerle ilgili bir değerlendirme yapıyoruz” demektedir. Yani, bugünkü rating sistemi, seyircinin bu programlarla ilgili beğenisinin ne olduğunu tespit eden değil, sadece ekran başında ki izleyici yoğunluğunun hangi ölçüde olup olmadığını tespit eden bir araç hâlinindedir.

Meseleye sadece bu açıdan bakılınca ve bunun sosyal parametreleri ortada olmayınca, radyo televizyon kuruluşlarımız da bütün program plânlamalarını bu ticarî ölçütlere göre yapıyorlar. Onlar kendi açılarından, “Ne yapalım bir başka değerlendirme yok, biz buna tâbi olmak zorundayız” da diyebilirler. Ama, özel radyo ve televizyon kuruluşları, her ne kadar ticarî kuruluşlar da olsalar, gelir-gider dengesi içerisinde hayatlarını sürdürme zorunluluğunda da olsalar, netice itibarıyla kamuya hizmet eden kuruluşlar oldukları için, kamu hizmetinin gereklerine uygun yayın yapmak durumundadırlar. Yani, bugün özel radyo ve televizyonları, çimento fabrikalarından, banka kuruluşlarından, sigorta şirketlerinden ayrıran en temel nokta, işte budur.

Zaman zaman, bu bilincin, radyo ve televizyon kuruluşlarımızın yöneticilerinde oluşmadığını görüyoruz. Sadece günü kurtarmanın ve reklâm gelirlerini artırmanın dışında hiçbir kaygıları olmuyor. Bu anlamda genelleme yapmak da istemiyorum. Radyo-televizyon kuruluşları içerisinde, rating kaygısını ikinci plâna alarak, topluma karşı görevlerini yapma hassasiyetinde olan kuruluşlarımız ve yöneticilerimiz de var. Ama, ben bugün hâkim olan genel bir anlayışı burada, huzurunuzda ifade etmek istiyor ve bunu rahatlıkla eleştiriyorum. Çünkü, ben, sadece Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üye ve başkanı olarak görev yapan bir kişi olsam, belki bu kadar sert ve açıklıkla bunları ifade etmeyebilirim. Ama, yayıncılık dünyasından gelen bir kişi olarak, -demin ifade ettiğim gibi masanın iki tarafında da görev yaptım- bu öz eleştiriyi bütün açıklığıyla ortaya koyuyorum. Bu meseleyi değerlendirmek ve tartışmak isteyen herkesle her ortamda, demokratik bir çerçevede görüşlerimi ifade etmeye ve tartışmaya hazır olduğumu da huzurunuzda ifade ediyorum.

Meselenin bu boyutunu ortaya koyduktan sonra, “Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak siz ne yapıyorsunuz; rating konusunda üzerinize düşen görevleri niye yapmadınız” diye düşünebilirsiniz. Bu konuyla ilgili görüşlerimi ifade etmek istiyorum: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 1994 yılından 2002’ye kadar rating dediğimiz ölçme ve izleme konusıyla ilgili yasal bir görev almadı. Yalnızca 2002 yılında, 4756 sayılı Yasada yapılan değişiklikle, pay sahipliğini, yani medyada sahiplik sınırını ölçmek için, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na, bu anlamda bir görev verildi. Ancak, Sayın Cumhurbaşkanı’nın bu yasayı Anayasa Mahkemesi’ne götürmesi ve Anayasa Mahkemesi’nin de önce bu maddenin yürürlüğünü durdurması, arkasından iptal etmesi üzerine, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun, bu anlamda kendisine verilen görevi ifa etmesi imkânı kalmadı. Dolayısıyla, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun, rating konusuyla ilgili olarak kendi denetiminde, kendi

sorumluluğunda bir çalışmayı dizayn edebilme şansı, şu an için söz konusu değil. Ama, umuyoruz ki, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yeni kanunu tartışılırken, konuşulurken, konunun tarafları -Hükümet ve Parlamento- mutlaka bir düzenleme yapacaklardır.

Biz burada, şu anki kuruluşun yaptığı çalışmaları, reddetme durumunda değiliz. Bu çalışmada sosyal parametreleri koyarken ve sosyal verileri talep ederken, bu kuruluşun, görüşlerinden ve birikimlerinden istifade edebiliriz.

Tabii, rating sistemi, demin ifade ettiğim şekilde olunca, radyo ve televizyon kuruluşları kendilerine izleyici getirmeyeceğini düşündükleri programlara yönelmiyorlar. Özellikle şu hususu büyük bir üzüntüyle ifade ediyorum ki, özel radyo ve televizyon kuruluşları, dinî yayınlara, halkın dinini öğrenmesine ve kavramasına imkân tanyacak bu tür eğitici ve öğretici programlara ilgi göstermiyorlar. İlgi gösteren bazı kanallarımız ise bunları, çok da seyredilir saatlerde yayınlamıyorlar. Elimizde bir tek kamu yayıncısı olarak, gerçekten son derece önemli görevler ifa eden ve kamu yayıncısı ciddiyetiyle davranan TRT kalıyor. TRT de uzun süredir, Diyanet İşleri Başkanlığımızla yapmış olduğu protokol çerçevesinde bu görevini başarıyla yerine getiriyor.

Ama, onun yaptıklarının da yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Hele ki, -cumartesi akşamları 21.00-23.00 saatleri arasında- her türlü cazip programın olduğu saatlerde gerçekten hedefine varan programlar üretebilme şansı da yok.

Tabii, bu noktada, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun sadece Diyanet İşleri Başkanlığıyla değil, başka kamu kuruluşları, Türkiye Büyük Millet Meclisi'yle de münasebetleri var. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bu konunun da taraflarıyla yeniden değerlendirilip ve tartışılması imkânı var. Çünkü, kamu yayıncısının tanımının ve konumunun yeniden belirlendiği yeni bir TRT Yasasına ihtiyaç olduğu anlaşılıyor. Sayın Bakanımız Beşir Atalay'ın da girişimiyle, geçtiğimiz yıl "İletişim Şûrası"nda, TRT'yle ilgili olan Kamu Yayıncılığı Komisyonu ve RTÜK Kanunu'yla ilgili Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Komisyonu da bütün bu tespitleri ve bu tarz değerlendirmeler yaptı. Umuyoruz ki, gerek RTÜK Kanunu'nda gerek TRT Kanunu'nda bu düzenlemeler yapılacaktır.

Buradan aslında şu ihtiyaç da ortaya çıkıyor: TRT'nin kanallarından birinin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu teknik altyapısının kuvvetli olduğu düşünülerek, dışarıdan profesyonel yardım alarak, yeni bir anlayışla yeni bir yayıncılık formatını ortaya çıkarma gerekliliği var. Bunu, sadece TRT çatısı altında değil, yasal düzenleme yapılarak TRT'nin uygun göreceği bir kanalın böyle hizmetlere ayrılması gibi bir formül de ortaya konulabilir. Bu noktada kamunun sağlayacağı desteklerle, geçmişte TRT'nin bazı kesintilerden kaynaklanan kayıpları da önlenmiş olur.

Bunun ötesinde, radyo ve televizyon yayıncılığının bugünkü durumunu rating mesele-

sine indirgeyerek ifade ettikten sonra, bir başka tespiti de yine sizlerle paylaşmak istiyorum. Özellikle Ramazan ayı nedeniyle, halkın dinî ihtiyaçlarını karşılamak için, bazı radyo ve televizyon kuruluşlarımız programlar yapıyorlar. Diyanet İşleri Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun bazı tespitleri oldu. Bence bunlar çok doğru tespitler. Dinî programları ilmihâl bilgisine indirgeyerek ve meseleyi magazin boyutuyla değerlendirerek yayınlar yapıyor. Bu konuda; Diyanet İşleri Başkanlığı, konuyu bilen uzmanlarımız ve hocalarımız var. Yayıncı kuruluşlar dinî programları yapma ve yayınlama aşamasında nedense konunun uzmanlarına, Diyanet İşleri Başkanlığı'na sorma ihtiyacı hissetmiyorlar. Bakın, burada çok rahatlıkla ifade ediyorum, biz ilk özel televizyonu kurarken ve ilk Ramazan ayı programımızı plânlarken, ilk baş vurduğumuz adres Diyanet İşleri Başkanlığı olmuştur. Belki aranızda, o dönem temas ettiğim değerli yöneticiler de olabilir. "Halka dinini öğretebilecek hangi malzemeleriniz varsa, biz bunları yayınlamaya hazırız, sizlerle bu anlamda programlar yapalım" diye, çok kere kendileriyle görüştüm. O dönemin şartları içerisinde, çok arzu ettiğimiz malzemelere ulaşabildiğimizi de söyleyemem. İlk defa biz, Ramazan ayı boyunca bir mukabele programını başlattık ve halktan da çok büyük ilgi topladığımızı ve gerçekten çok önemli bir hizmet yaptığımızı bugün daha iyi anlıyorum.

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığımızın ve tüm ilgili kurumların belli meseleler üzerinde birlikte hareket etme ve birlikte değerlendirme mecburiyetleri vardır.

II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi için davet alır almaz, büyük bir istekle çalışma içerisinde olduk. Bu programın diğer aşamalarında da yine Radyo Televizyon Üst Kurulu'ndan uzman arkadaşımız katkı da bulunacak.

Biz yine bu sempozyumun, panelin-sonuçları doğrultusunda, radyo televizyon kuruluşlarına, eğitici-öğretici programlar noktasında ve yasanın bize vermiş olduğu yetki çerçevesinde ne gerekiyorsa, hepsini yapacağız.

Sürem doluyor; ama, şunu da açıklıkla ifade edebilirim: Gerçekten, halkımızın dinî programlara ihtiyacı var. Bugünkü yanıltıcı rating sistemi, belki çok farklı sonuçlar gösteriyor olabilir. Sayın Bakanımız da ifade etti; gizemli ya da sır dizileri, bugünkü parametrelerle bile bir rating patlaması yaptı. Aslında bunu, radyo ve televizyon kuruluşlarına seyircinin bir tepkisi olarak da düşünüyorum. Yani, önüne gerçekten seyredilebilir, dinî içerikli, dinî programları koymuyorsunuz, neticede dinî mesajları içeren, manevî özellikleri olan bu programlar büyük ilgi görüyor. Bugün, bu program dolayısıyla, adını vermek istemediğim bir televizyon kanalı, bütün rating listelerini altüst ederek, Türkiye'nin üç büyük kanalıyla yarışır hâle geldi; ilk defa bu tarz programları üreten radyo ve televizyon kuruluşundan bahsediyorum. Dolayısıyla, halkın bu programlara ilgi göstermediğini, dinî içerikli programlara alakasız olduğunu söyleyebilmek ve iddia edebilmek mümkün değildir.

Bu mesele bir mücadele meselesidir. Belki kısa zamanda sonuç alınamayacak olursa bile, bu konuda kararlılığımızı ve umudumuzu yitirmeden, yeni yasal düzenlemelere de bakarak, kuruluşlar olarak öncülük yaparak, bu meseleyi çözmeliyiz diye düşünüyorum.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak, Diyanet İşleri Başkanlığımıza, bu konuda her türlü yardımı yapmaya hazır olduğumuzu, kendi toplumsal bilincimiz içerisinde bunun da bizim başlıca ödevimiz olduğunu düşünüyor, hepinize saygılar sunuyorum.

Sağ olun.

Oturum Başkanı – RTÜK Başkanı Sayın Fatih Karaca Bey'e; teknik, bilimsel, objektif tespitlerle yaptığı bu açıklayıcı konuşmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Bir anlamda yarın ve ertesi gün devam edecek bu zengin programın perdesini de açmış oldular.

Şimdi sözü, TRT Genel Müdürümüz Sayın Şenol Demiröz'e veriyorum. TRT ve Özel Kanallarda Dinî Yayınlarla ilgili bir sunum yapacaklar. Buyurun Sayın Genel Müdürüm.